

EESTI MAJANDUS

TÖÖSTUSE, KAUBANDUSE JA RAHANDUSE AJAKIRI

Tellimise hind: aasta lõpuni Emk. 880.— Väljamaale Emk. 1760.—
1. juulini „ 380.— „ „ 760.—

Toimetus: Pikk tän. 15, Tallinnas. Talitus: Lai tän. 38, Graafliline Ühing „Kiri“. Telef. 18-66

3. köide.

Tallinnas, 29. septembril 1923.

Nr. 32.

Sisu: Veel üks märgukiri kaubandus-tööstuskoja asjus. Prof. E. Berendts: Parlamendaarsest eelarvekorraldusest. Kaubandus-tööstusministeeriumi seletus Eesti võihinna kohta Londoni turul. A. Pallo: Kas Vene majandusline seisukord paranemas. Soome majandus. Veksliprotestid Eestis. Sise- ja väljamaa kroonika. Teated ettevõtete tegevusest. Isiklikud teated. Raha- ja kaubafuru ülevaated.

Veel üks märgukiri kaubandus-tööstuskoja asjus.

Tallinna börsi komitee, Eesti vabrikantide üsitus, üleriikline kaupmeeste liit, Eesti töösturite liit, Eesti laevaomanikkude ühing, Tartu ettevõtjate ja meistrite keskselts, Tartu kaupmeeste ühisus ja Tartu kaubandus-tööstuse selts on ühise märgukirjaga vabariigi valitsuse ja Riigikogu juhatuse poole pööranud; mille sisu järgneb:

Toetades vabariigi valitsuse deklaratsioonid punkt 9 peale 4. aug. s. a., milles kindlaks määratud, et lähemal ajal erikodade näol ellu kutsuda kaubandus-tööstuse ja käsitöö esitus, kus juures nende esituste õiguslike iseloomu valimisel vastavate elukutseliste huvide seniste esituste soovisid tuleb tähele panna. Sel puhul loeme meie, allakirjutavad kaupmeeste ja töösturite esitused, tarvilikuks vabariigi valitsuse ja Riigikogu tähelepanu juhtida järgmiste asjaolude peale.

I. Kaubandus-tööstuskoja tarvilikkuse küsimus tõsteti esimesena üles I üleriiklisel kaupmeeste kongressil 14. sept. 1919. a., missugusest kongressist 17 kaupmeeste seltsi ja ühisust üle Eesti vabariigi osa võtsid. Resolutsioonis, mis sel puhul vastu võeti, toonitati muu seas, kaubanduslike koja kiire ellukutsumine on sellepärast hädasti tarvilik, et tema üheks tähtsamaks teguriks jääks, et väärnähtusi aidata kõrvaldada, mis viimasel ajal meie majanduslikes elus väga mitmesugustel põhjustel tekkinud.

Järgmisel üleriiklisel kaupmeeste kongressil, mis 14. augustil 1920. a. ära peeti, ja millest jälle kõikide Eesti vabariigi piirides olevate kaupmeeste kutseesituste esita-

jad, maha arvatud Saaremaa, osa võtsid, võeti kaubandus-tööstuskoja kohta resolutsioon vastu, milles muu seas öeldud:

Kaubanduse ja tööstuse koondumine ühise koja ümber on otstarbekohane neil tingimistel, kui üksikud liigid oma esituses erihuvide kaitseks iseseisvateks jäävad. Kojale sundusliku esituse iseloomu andmine seaduse abil on hädasti tarvilik, et koda võiks ennast kogu tööstuse ja kaubanduse esituseks pidada. Kojal peab seaduse peale rajatud maksuvõtmise õigus olema nende äriühingute käest, kes koja valimistest osa võtavad.

Üleriiklisel kaupmeeste päeval 20. aug. 1921. a. korraldi uuesti sedasama soovi. Ja alles 8. juunil s. a. võttis üleriiklise kaupmeeste liidu üldkoosolek ühel häälel resolutsiooni vastu, milles toonitatakse, et „kaupmeeskonna tungivam soov on, et praegune Riigikogu kaubandus-tööstuskoja seaduse eelnõu rutuliseks tunnistaks ja kõige lähemal ajal selle läbivaatamisele asuks, nii et mainitud koda juba 1. jaanuaril 1924. a. oma tegevust võiks algada“.

Kõrvuti sellega on kõik töösturite kongressid kaubandus-tööstuskoja tarvilikkust rõhutanud ja tema peatset ellukutsumist hädasti soovitavaks tunnistanud. Algades esimestest töösturite kongressidest käib kõikide nende resolutsioonidest läbi nõue kaubandus-tööstuskoja järgi.

IV. Üleriikline töösturite kongress, mis 24-26 märtsini 1922 aastal Tartus ära peeti, võttis muu seas vastu järgmise resolutsiooni: „Vabariigi valitsust paluda kaubandus-tööstuskoja seadust kõige kiiremas korras Riigikogule esitada. Ühtlasi avaldab kongress soovi, et valitsus kõne all olevasse

seaduse kavasse põhimõtte üles võtaks, et ilma kaubandus-tööstuskoja heaksarvamiseteta ükski kaubandusesse ja tööstusesse puutuv seaduse-eelnõu Riigikogule ei saaks esitatud“.

Viimane V üleriikline tööstusettevõtjate kongress, mis 16.–17. märtsini 1923. a. Tallinnas ära peeti ja millest 30 suur- ja 55 kesk- ja väiketööstuse-ettevõtete esitajat osa võtsid, võttis kaubandus-tööstuskoja kohta järgmise resolutsiooni vastu: „Läbiharutades kaubandus-tööstuskoja asutamise küsimust leiab kongress, et meil tööstuse ja kaubanduse edenemine suurel määral kaubandus-tööstuskoja ellukutsumisest ära ripub ja arvesse võttes meie riigi majanduslist seisukorda ja iseloomu, arvab kongress, et kaubandus-tööstuskoda Eestis ainult omavalitsuse põhimõtte järele korraldatud võib olla. Kongress loodab, et eeltulev Riigikogu kõige esiteks kaubandus-tööstuskoja seaduse harutusele võtab, ning seega meie tööstuse organiseerimisele hädatarvilise põhja loob.“

Nagu neist, kongressidel vastu võetud ja mitmele korrale korratud otsustest näha, on niihästi kaupmeeste kui ka töösturite senised kutseesitused kaubandus-tööstuskoja asutamist tarvilikuks ja edasilükkamatuks tunnistanud. Käesoleva märgukirja andjatel jääb ainult kinnitada, et vaated mainitud koja tarvilikkuse kohta põrmugi muutunud ei ole, vaid et niihästi kaupmeeste kui ka töösturite järeljätmata palve on, et kaubandus-tööstuskoda saaks ellu kutsutud.

2. Samuti kui koja tarvilikkuse, nii ka tema iseloomu kohta on kõikidel kaupmeeste ja töösturite kongressidel harutusi olnud. Need kongressid on otsusele tulnud, et kaubandus-tööstuskoda ainult siis võib kaupmeeste ja töösturite autoriteetlikeks esituseks olla, kui kõik kaupmehed ja töösturid tema ümber koonduvad; vabatahtlisel põhimõttel ja eraalgatusel ellukutsutud koda ei suuda aga loomulikult kõiki Eesti vabariigi kaupmehi ja töösturid oma ümber koondada. Tegelik elu on näidanud, et kõik senised katsed, eraalgatusel ellukutsutud korralduste ümber kõiki kaupmehi ja töösturid koondada, tagajärgi pole annud. Kui nüüd kavatsetav kaubandus-tööstuskoda samuti eraalgatusel ellu kutsutakse ja temast osavõtmine kaupmeestele ja töösturitele vabatahtlikeks asjaks jääks, siis oleks see, meie arvates, ühe senise katse kordamine, mille tagajärgede juures meie juba ette kahtleme. Ei ole aga kõik

kaubanduse ja tööstuse ettevõtjad koja liikmed, siis ei saa ka sarnast koda kaupmeeste ega töösturite esituseks nimetada, mille volituste ja õiguste kohta kahtlusi ei tohiks tekkida. Neil põhjustel oleme sunnitud põhimõtet, mis ka kongressidel vastu võetud, kinnitama, et asutatav kaubandus-tööstuskoda olgu omavalitsuslikel põhimõttel ja avaliku õiguse alusel töötav asutus. Selleks, et koda edukalt võiks töötada ja oma tegevuse kulused katta, peab talle õigus jääma oma liikmetele maksusi peale panna, mille ülemmäär ei tohi tõusta üle kaubandus-tööstuskoja seaduses ettenähtud piiri.

Neid soovisid vabariigi valitsusele ja Riigikogule ettekandes palume, et kaubandus-tööstuskoda, kui omavalitsuse põhimõttel ja avalik õiguslikel alusel töötav asutus, kiires korras saaks ellu kutsutud, millest osavõtmine sunduslik kõikidele kaupmeestele ja töösturitele.

R.

Parlamentaarsest eelarvekorraldusest.

Prof. Ed. Berendts.

Palju küsimusi tekkib eelarve korralduse alal, et aga selle aine põhjalik käsitlemine küll vaevalt võimalik on, sellepärast kontsentreerume järgmisel 4 küsimusel:

1. Milline riigi jooksvate tarviduste rahuldamise moodus oleks soovitav seks juhtumiseks, kus eelarve eelarveaasta alguks voteeritud pole? (Mis kahjuks suuremalt jaolt nii on.)

2. Milline eelarve eelharutamise kord parlamendis on otstarbekohasem: kas kontinentaalne, kus see ülesandeks tehakse iseäralisele riigikorras ette nähtud ehk parlamendi, põhikirja järel asutatud eelarvekomisjonile, või Inglise (kuni 1912), kus terve koda komisjoniks muutudes selle töö ära teeb?

3) Kas on soovitav, et parlamendil (s.t. tema liigetel) õigus oleks omalt poolt uute krediitide avamist ehk valitsuse poolt palutud krediitide suurendamist ette panna, s.t. millisel määral peaks olema parlamendil initsiatiivi õigus eelarve korralduses?

4. Milline moodus on kõige otstarbekohasem, et eelarvekontrolli s.t. kontrolli eelarve täpse ja seaduspärase teostamise üle, teha mõjuvaks ja kiireks?

Asume esimese küsimuse juure:

Eesti põhiseaduses 9. augustist 1920. a. on öeldud (§ 85): „Seadusandlisel teel võib tema (riigi eelarve) maksvust osaliselt pikendada kuni uue eelarve vastuvõtmiseni.“

See määrus on väga laialdane. Seda võib nii mõista, et riigikogu tervet eelarvet (näit. 1923. a. eelarvet) veel 2, 3, 4, 5 kuu jooksul maksvaks loeb, ehk jälle nii, et ainult tema osad parlamendi äranägemise järel edasi maksvaks tunnistatakse.

Eesti põhiseadus ei sisalda mingisuguseid kitsendavaid tingimisi rahandusvalitsuse tegevusele sarnase pikendatud eelarve puhul, kuid peab tähendama, et riigikogu sarnaseid kitsendavaid tingimisi üles seada võib, kui ta seda peaks leidma tarviliku olevat.

Sarnane kord oli või on ettenähtud Hispaania, Portugaalia, Rootsi, Rumeenia, Bulgaaria, Türgi, Jaapani ja Vene (enne 1917. a.) seadustes.

Rootsis maksab kord, et mõõdalainud aasta eelarve maksvuse pikendamine ainult sel juhtumisel sünnib, kui Riksdagi sessioon enne eelarve kinnitamist lõpeb (Rootsis ei sanktsioneeritud monarh mitte Riksdagi poolt kinnitatud eelarvet) ja siis ka ainult kuni uue sessiooni avamiseni.

See kord on sellepärast küll vaevalt otsustarbekohane, et uue eelarve-aasta algul sagedasti võib tunduda tarvidus uute vanas eelarves mitte ettenähtud väljaminekute järel, mis vahel pealegi edasilükkamatud on. Sarnasel korral pole küllalt lihtsat eelarve pikendamist, vaid tungivalt tarvilikuks saab eelarve revideerimine ehk küll ainult osaline. – Võib, tähendab, tarvidus tekkida, otsekohe uusi ehk suurendatud krediite avada.

Muudes riikides (Prantsusmaal, Belgias, Itaalias, Austrias, harvemini vanas enne-revolutsioonilises Saksa riigis ja õieti ka Venemaal 1906–1917) maksab teistsugune kord. Uuel eelarveaastal, selle aja jooksul kus uus eelarveveel jõusse astuda ei või, rahuldatakse rahade tarvidus ajutiste kuukrediitide (tuntud *douximés provisoires*) määramisega. Kui halvasti see rahanduse peale mõjub, on teada. Eespool oli sellest juba jutt. See on vilets hädaabinõu.

Inglismaal valitseb otstarbekohasem kord: üksikute peatükkide kinnitamine provisooriliselt terve aasta jaoks uue projekteeritud eelarve põhjal, n. n. „*Votes on account*“ läbi. Alamkoda ei lõpeta eelarve harutamist ja hääletamist kunagi aprilliks, uue eelarveaasta alguks. Enamasti alles juulis ehk augustis kuulutatakse välja n. n. *Appropriations-Bill*, mis lõpulikul kõik

„*Vote'd*“ ühendab. Eelarve seadus (*Finance-Bill*) ei vaja asetamist provisoorilise seadusega, sest varakantsler nõuab alamkojalt provisoorilisi krediite just uue harutusel oleva eelarve põhjal. Kui koda komisjonina (*Committee of Ways and Means*), mis summasid assigneerib väljaminekute katmiseks, mis harilikkudest *consolidated fund*'i sissetulekute suuremad, tarvilikud mitte alalised maksud voteerinud on, siis astub otsus kohe jõusse, ilma et komisjon enne kojaks muutuks ja monarh oma sanktsiooni annaks. *Appropriation* akt asetatakse kahe aktiga *consolidated fund* üle, mis üldistes maksimaal-summad provisoorilise volituse annab väljaminekute tegemiseks. Tähendab alamkoja, kui *Committee of Ways and Means*, resolutsioonid hakavad otsekohe maksma veel enne kui välja kuulutatud on nende peale ehitatud üldine formaalne seadus – *Finance Act*.

Üksikasjaliselt on korraldus järgmine: Kohe peale eelarve töödele asumise ja üksikute osade ettepanemise võetakse *Committee of Supply's* (alamkoda väljaminekute komiteena) peale sõjavägede väljaminekute harutamisele asumist vastu ohvitseride, alamohvitseride ja alamväeliste palgad. See on suur summa, nii suur et ta kogu sõjaväevalitsuse tarvidustele mitmeks kuuks vastab. Järgmisel istangul sünnib mereväe vastavate väljaminekute lubamine.

Sõjavägede valitsustele on suurem vabadus jäetud „*virements*“ suhtes, s.o. summade ülekandmiseks ühelt peatükilt teisele. Sellepärast on nii hästi mere- kui ka sõjaministeeriumil võimalik üksikute sõjaväe asutuste ja sisseseadete nõudmisi ajutiselt rahuldada summadest, mis neile sessiooni algul määratud „ohvitseride ja alamväeliste palgade“ nime all. –

Sarnane rahandusline kergendus pole maksev tsiviilvalitsuse kohta. Siin on tarvilik „*Vote of Account*“, krediit mis formaalselt nähtavale toob eelarve avansi. Tsiviilvalitsuse eelarve jaguneb 7 klassi. Valitsus eraldab kõigist 7 klassist teatud tähtsamad peatükid ja võtab kohe harutusele nende tähtsamad osad. –

Sel teel saavad valitsuse nõudmised tervelt rahuldatud seks ajaks, kui ta *Appropriation Act* läbi täieliku võimu avatud krediitide üle omab. Kerge on näha, et see meetod kaugelt parem on kontinentaalsest, kus rahandusvalitsus provisooriumi ajal väga piiratud on. –

Asume nüüd teise küsimuse juure. –

Kõikides kontinentaalsetes riikides, nii ka meil Eestis, antakse eelarve (peale esimest lugemist) iseäralisele komisjonile, mis koos seisab enam ehk vähem suurest liigete arvust, lähemaks läbitöötamiseks. See on parlamendi eelarve komisjon, mis vahel (näit. Rootsis ja Soomes) põhiseaduses ettekirjutatud on. Väljaspool kahtlust seisab, et niisugune ettevalmistav töö tarvilik on ja peab ütlema et need komisjonid sagedasti väga tublit juhatust annavad. Isegi vanal Venemaal (enne 1917. a.) töötas Duuma eelarve komisjon kõige agaramalt ja tagajärjerikkamalt. Harilikult vaadatakse ka selle peale, et sellesse komisjoni sarnased liikmed pääseksid, kel rahandusasjus lähemad teadmised on. —

Sel töökorraldusel on üks nõrk külg; et eelarve komisjoni nõupidamistest osa võtab ikka ainult väikene arv saadikuid, siis võivad kõik kaalumised ja märkused, mis siin tehakse, kijas peale komisjoni aruandmist veel kord esile toodud saada. See on aega raiskav ja sagedasti kasutu võtte. Vaielused täiskogus 2 ja 3 eelarve lugemise ajal peavad olema laiaulatuslised ja mitte detailides eksivad.

Inglis parlamendikorraldus oli lihtne ja otstarbekohane vähemalt kuni 1912. aastani, millal määrati väljaminekute eelarve jaoks iseäraline komisjon, kelle ülesandeks on sellekohaseid küsimusi läbi vaadata, eriti tehniliselt seisukohalt. Sel ajal polnud iseäralist eelarve asjade jaoks valitud komisjoni, vaid ainult 2 komisjoni tervest kojast (Committee of Whole House), Committee of Supply (väljaminekute komisjon) ja Committee of Ways and Means (sissetulekute komisjon).

Vastava ettepaneku peale muutus alamkoda omas terves koosseisus nendes komisjonides, mis osalt vaheldamisi, osalt üks teise järel sissetulekuid ja väljaminekuid läbi vaatasid ja nende kohta oma otsuseid tegid. Nii pea, kui üks neist komisjonidest ühe osa omast tööst lõpetas, muutus ta jällegi „kojaks“ ja esines seal aruandega. Siis kinnitas alamkoda, kui niisugune, alamkoja, kui komisjoni otsuseid. Mis vahe oli siis neil kahel istangu moodusel? Vahe oli järgmine: Speaker lahkus omalt kohalt ja tema asemele astus ad hoc valitud esimees (chairman); kuna koja täiskogus vali vaieluste kord valitses, kus iga saadik ainult üks kord asja kohta sõna võtta tohtis, oli komisjoni kord kõikuv. Iga saadik võis oma tahtmist mõõda kõneleda nii sagedasti kui soovis.

Sel kombel avaldus siis kõnehimu ja arvustus ainult üks kord „komisjonis“ ja et „komisjoni“ ja „koja“ koosseis ikka üks oli, siis jäid sel teel kordamised ära. Sellega võideti aega, sest: Time is money! Peale valitsuse tähtsamate tarviduste läbi vaatamist Committee of Supply's algab Committee of Ways and Means'is eelarve vaieluste tähtsam osa, sest siin tulevad üksikharutusele kavatsetavad aasta maksud ja tollid. Need Committee of Ways and Means'i koosolekud algavad n. n. „Budget'iga“, see on tehniline nimetus rahaministri ettekande jaoks, milles viimane kogu maa rahalist seisukorda kujutab ja ühtlasi kavatsetavaid rahandusmäärusi eeltuleva aasta jaoks kojale esitab. Siin peetigi Peel'i, Gladstone'i, Goschen'i, Harcourt'i, Chamberlain'i poolt nende kuulsad eelarve kõned, mis omal ajal palju kõmu sünnitasid. —

Eelarve initsiatiivi all tuleb mõista eelarve esitamist asutustele, kellel õigus on eelarve sisu lõpulikult kindlaks määrata; eriti kõneleme parlamendi saadikute initsiatiivi õigustest, s. t. nende õigustest, peale valitsuse eelarve projekti esitamist parlamendile, esineda ettepanekutega, (mis hääletusele lähevad), kus lubatakse suurendada valitsuse poolt teatud otstarbeteks nõutud summasid ehk koguni uusi väljamineku harusid ette panna ilma et valitsusega selles enne oleks kokku lepitud ja vahel isegi vastu tema tahtmist. Ümberpöörduvalt, ei kinnita saadikud seda õigust, siis jääb valitsusele õigus ettepanekuid teha väljaminekute kohta ja saadikutele selle vastu õigus valitsuse poolt ettepanekuid väljamineku summasid läbi vaadata, vähendada ehk maha kustutada. —

Euroopa kontinendil maksab esimene, Inglismaal teine kord.

Meie Eesti põhiseaduses, tema lapidaarse ulatuse juures, pole ühtegi §, mis seda küsimust puudutaks, olgu siis, et § 60, p. 1 määrustest selgub, et valitsusel õigus on väljaminekuid ette panna ja § 51, et Riigikogu eelarvet kinnitab, kusjuures temal keelatud pole väljamineku summasid vähendada või suurendada.

Küsimus, kas parlamendil ja tema liigetel eelarve initsiatiivi õigus olema peab, või mitte, on väga tähtis, sest parlamendi õiguste piiramine sel alal annaks siin valitsusele tugeva ülevõimu; selle õiguse andmine parlamendile jällegi võtaks valitsuselt võimaluse kokkuhoidlikkuse printsiipi teostada, vähendaks tema vastutust maa rahaliste jõudude tarvitamisel ja jätaks selle

vastutuse parlamendi kanda. Ja Eesti põhiseaduse järel on parlament siin faktiliselt mitte appelleeritav asutus, sest § 34 järel pole appell rahvale võimalik. Selle § järel ei või eelarve kokkuseadmisel puutuvaid küsimusi mitte rahvahääletusele panna. —

Valitsuse eelarve initsiatiivi õiguse (väljaminekute küsimustes) poolt kõnelevad 2 tähtsat asjaolu:

1. Harilikult on ainult valitsusel tehnilised eriteadmised ja praktiline oskus, mis eelarve täpseks jaotamiseks tarvilikud ja mis vaja on, et sissetulekuid väljaminekutega tasakaalu viia, mis ju eelarve lõpusiht ongi; on aga ümberpöörduvalt eelarve initsiatiiv parlamendi käes, siis on kergesti võimalik, et eelarvesse pääsevad mitte täpsed arvud ja et valitsuse poolt kokku seatud eelarve tasakaalu rikutakse;

2. Et parlament radikaalseid uuendusi ei himusta, et saadikud sagedasti valijatest ära ripuvad, on karta, et parlament, isegi kui ta maksude kõrgendamise vastu on, pillamisele andub, ilma et ta selle juures vastutust sarnase teguviisi eest oma kanda võtaks. Rahaminister selle vastu püüab kokkuvõetavuse poole ja terve kabinett on poliitiliselt vastutav. Sellepärast takistab ainult valitsuse käes olev eelarve initsiatiiv väljaminekute kaalumata ja kergemeelset suurenemist.

Prantsusmaal oli (kuni 1900. a.) eelarve asjus saadikutekojal piiramata initsiatiiv; sel olid aga kõige kurvemad tagajärjed, sest seda õigust tarvitati kurjasti. Ikka ja ikka jälle nõudsid saadikud summasid uuteks väljaminekuteks (sagedasti parteikalkulatsioonidest aetud, sagedasti püüdes kasu tuua valijatele, et selle läbi populaarseks saada) ja samal ajal tehti ettepanekuid maksude vähendamiseks, küsimata sellest, kuidas need väljaminekud kaetud saavad. Mitmekordsete asjata katsete järele õnnestas viimaks alles 1900. a. seda laia initsiatiivi õigust kitsendada. Sel ajal pandi maksma järgmised määrused: 1) 3 istangu järel, mis järgnevad eelarve komisjoni aruandmisele teatud eelarve peatüki üle, ei tohi valitsuse projekti vastavale peatükile juure lisada ühtki täiendust, ühtki uut väljaminekuharu; 2) ühtki täiendavat ettepanekut valitsuse projektile ei tohi teha isiklike väljaminekute (riigiteenijate palgad, pensionid) suurendamise asjus üle seaduse poolt määratud eelarve summade ei paranduse, ega ka lisaparagrahvide näol. Sellekohast ettepanekut võib teha ainult isäralise seaduseprojektina. —

Inglismaal on alamkoda ise (lõpulikult 1866) oma initsiatiivi õigust eelarve asjus kõvasti piiranud, või õigemini käest annud. Inglise eelarve seaduse järel peab igasugune korraldus, mis otse ehk kaudselt riigi väljaminekutega ehk maksude kõrgendamisega ühendatud on, valitsuse ettepanekul ehk tema nõusolekul sündima. Alamkoda ei kinnita ühtki väljamineku summat, mis valitsuse poolt nõutud pole. „Valitsus palub, rahvas lubab ja lordid avaldavad oma nõusolekut“, see on otsustav printsiip. Alamkoda määrab uusi maksusid ehk kõrgendab olemas olevaid ainult sedavõrd, kui see tarvilik on, et lubatud väljaminekuid katta ehk defitsiiti kõrvaldada. Ainult siis lubab alamkoda nõupidamisi maksude vähendamise või ärakaotamise asjus, kui samal ajal ette pannakse uute maksude sisseseadmine ehk vanade kõrgendamine vastaval määral. Nii väheneb alamkoja eelarve hääletamise ja seadusandline võim rahanduses 1) õiguse võrra valitsuse poolt ettepanud väljaminekuid vähendada või mitte lubada, 2) õiguse võrra määrata uusi maksusid vanade ehk valitsuse poolt ettepanud asemele. Ja tegelikult pole ka neil alamkoja õigustel suurt tähtsust, sest ta kasutab neid harva. Ta käib siin valitsuse juhatusel järele. —

Vastandiks alamkoja piiratud initsiatiivi õigusele on P.-Ameerika Ühisriikide kongressi laialdane õigus eelarve asjus ja seadusandlus rahanduses ainult kongressi käes. See on seletatav uniooni korra iseäraldustega; siin valitseb printsiip: 1) täidesaatvat võimu järsult eraldada seadusandlisest; valitsus on seadusandlusest kaugel, tal pole õigus seaduse projekte esitada ja tal puudub igasugune initsiatiivi õigus seadusandlistes küsimustes, 2) Unioon oli sagedasti kadestamisväärses seisukorras, sest normaalsetel aegadel olid sissetulekud alati suuremad väljaminekutest. Polnud kunagi muret tasakaalu saavutamise pärast, polnud iial defitsiiti, olid ainult ülejäägid! Harva tundus tarvidus rahaministeeriumi asjatundlikkuse järel. Nähtus, mis muidu rahandusajaloos tundmata!

Kui Eestis uusi eelarvemäärusi välja töötama hakatakse, siis oleks soovitatav, et tähtsustamata ei jääks enesepiiramise printsiip eelarve asjus, mis Inglismaal häid tagajärgi saavutanud. Ka rahanduses tõestub Goethe ütetus: „Ainult piiratud oludes avaldub meister.“

Kaubandus - tööstusministeeriumi seletus Eesti võihinna kohta Londoni turul.

Väljaspoolt kirjutatakse meile:

„Eesti Majanduses“ ja ka päevalehtedes toodud ministeeriumi seletust Eesti või kohta Londonis võime ainult tervitada kui avaldust, mis selgitab, kuidas ministeerium Eesti võile Inglismaal tahab hea kauba nime luua. Ministeeriumi oletus, et „Eesti Majandus“ võimaldab meiega või ekspordi alal võistlejatele meie ajakirjandusest sarnast tunnistust saada, mida nad Eesti võikaubanduse kahjuks võivad tarvitada, on n. n. põhjendamata. Mitte Eesti ajakirjanduses küsimuse eriletoomine ei too halba, vaid see, et seda The Grocer kirjutab, sest The Grocer ilmub Londonis ja on loetav kõigi Inglise võikaupmeeste ja Läti võiekspordööri poolt. Eesti ajakirjanduses asja käsitlemine näitab ainult et siin pahesi tähele pannakse ja asja tõsiselt võetakse. Halb oli see, et The Grocer sarnast noteerimist avaldas. Soovitaksime ministeeriumile, meie eksporditööridele ja Londoni konsulaadi kaudu The Grocer'ist sarnaseid vigu ära hoida. See ei ole mitte raske. Nagu äri-ringkondadest kuuleme, on eraviisi juba selles suhtes samme, tehtud ja just selle tagajärjena võib ministeerium ka The Grocer'is 1. sept. lügeda Eesti või kõrgemat hinda kui Läti või hind. Oletus, et 18. augustil võis 2-ne sort Eesti võid noteeritud olla, on eksitus, sest The Grocer kirjutab Eesti või hinnast, et see ongi Eesti 1-ne sort.

Ministeeriumi oletus, et ühekordne noteerimine The Grocer'is ei või seisukorda veel halvaks teha, on väga omapärane. Tegelikult on suurel Inglise turul seisukord niisugune, et mitte ainult ühekordne The Grocer'is noteerimine vaid ka ühekordne halva või saadetus võib terve maa kaubale halva nime luua kauemaks ajaks, kui õigel ajal ja õigel teel selle vea parandamiseks samme ei astuta.

Lõppude lõpuks peame tähendama, et 2-st sorti Eesti võid ei ole mitte soovitatav Inglismaale saata. Selle 2-se sordiga võib seal ainult halba teha Eesti või ekspordile.

B.

Veel või väljaveost.

Põllutööstusministri abi herra Allmann on ajakirjanduse esitajatele järgmist seletanud („Pvl. kokkuvõte“):

„Riigi Teataja“ 1922. a. nr. 115/116 avaldatud väljaveomääruste ja 1923. aast. „Riigi Teataja“ nr. 70 avaldatud juhtnõude järele sünnib või kontrolli teostamine järgmises korras:

Kõik meiereid, kes võid väljaveoks soovivad valmistada, peavad olema registreeritud. Registreerimist toimetab põllumajanduse peavalitsus peale meierei järelevaatus koha peal, revidentide ehk selleks eriti volitatud isikute poolt, kusjuures ainult niisugused meiereid registreeritakse, mis oma sisseseade poolest võimaldavad ekspord või valmistamist.

Peale registreerimist annab põllumajanduse peavalitsus või märkimiseks Eesti või kontrollmärgid, millest ühed, mis õhukesest siidipaberist valmistatud, otse või peale pannakse (ühekordseks tarvitamiseks, sest kord juba pandud märki äravõtta ei saa, paber rebeneb), teised märgid antakse tunni kaane peale kleepimiseks. Mõlemad märgid peavad juba meiereides pandud olema. Need märgid näitavad kauba pärit-olemist ning ühtlasi ka seda, et meierei kontrolli valve all töötab; kauba headust need kontrollmärgid muidugi veel ei näita.

Või väljaveo juures Tallinnas hindab võid kolmeliikmeline komisjon, mis koos seisab põllutööstusministeeriumi, põllumeeste keskseltsi ja registreeritud piimatalituste esitajatest.

Või järelevaatamiseks peavad igal eksporditööril Tallinna sadamas asuvas külmetusmajas ruumid olema, kuhu või kohe peale Tallinna jõudmist paigutatakse. Nimeetatud ruumis puhastatakse tunnid pealt, varustatakse puuduvate vitsadega ja grpeeritakse tunnid meiereide järele.

Või hindamise juures esitatakse komisjonile nimekiri, kus tähendatud gruppide numbrid järjekorras. Nende numbrite seast valib kontrollkomisjon, kes eraldi ruumes asub, juhuslike numbri igast grupist üks, kui aga gruppis üle 10 tunni, siis võetakse iga 10 tunni kohta 1 tün proovimisele, ilma et kontrollkomisjon seal juures teaks, missuguse meierei või hindamisel või proovimisel on.

Või mis hindamisel saab 12-13 keskballi, loetakse 1. sordiks ja tunnid varustatakse Eesti või kvaliteedi märgiga, 10-12-ni

annavad teise sordi ja tünnid jäetakse ilma sordi märgita. Peale selle kustutatakse templiga kõikide väljaveoks kõlblikuks tunnistatud võitunnide peal olevad kontrollmärgid nii, et üks osa templist kontrollmärgi ja teine osa tunni kaane peale jääb, mis näitab, et sellest grupist proov võetud on.

Või, mis proovimisel annab alla 10 keskballi, loetakse väljaveoks kõlbmataks ja tünnid kaane peal olevale kontrollmärgile lüüakse siseturu märk.

Peale kontrollkommissjoni hindamist asetatakse võitunnid, mis väljaveoks proovi välja annud, eraldi külma ruumi, kuhu need jäävad kontrollkommissjoni esitaja – laduhoidja järeelvalve alla kuni laevale laadimiseni.

Mitmed registreeritud meiereid saadavad oma või Tallinna ilma kontrollmärkideta, viimaseid eraldi postiga ekspordööri saates, ehk teda volitades ka põllumajanduse peavalitsusest neid saama.

Selle tõttu võib leida ekspordööri ladudes ilma kontrollmärkideta võid mitmest meiereist, mõnel korral ei tea isegi ekspordööri esitaja, kes või valmistaja on. Mõnes meiereis paigutatakse jälle valged kontrollmärgid tunni kaane alla pergamendi peale, ehk pakitakse need koguni eraldi paberisse, kuna aga need märgid või peal peavad olema.

Paljudel meiereidel on ühe ja sellesama saadetuse või väga mitmesugune – igas tünnis ise sort. Pealegi on sagedased juhtumised, mil ühes tünniksi mitmet sorti võid, püütakse halvemat võid tunni põhja peale panna, et kontrolli petta.

Viimastest asjaoludest võib järgneda, et komisjoni hindamisel ette tulnud hea järeelvaadatud või proovi järele ka selle grupi halvemat tünnid, mis vaatamata jäävad, kõrgema balli saavad kui või väärt on ehk ümberpöördukt. Sarnastel juhtumistel on võimalik, et ka ühe ja sellesama saadetuse halvem või hea proovi arvel välja võib pääseda, ehk vähemalt kõrgema sordi all kui ta tõesti on, ehk võib ka juhtuda, kus halva proovi järele parem sisse jääb, et siseturgu märgitud kontrollmärgid maha kraabitakse, uued peale pannakse ja teist korda komisjonile ette näidatakse, juhtub sel korral ette parem tünn, võib ka halvem selle tõttu välja pääseda, mis niisugusel korral väga võimalik on, kui siseturgu märgitud tünnid tööstusruumi jäetakse, ilma et nende üle kindlat arvet pidada.

Kontrollkommissjon ei või sarnasel korral iialgi vastutav olla kõikide tünnid eest.

Täiesti arusaadav on juhtumine, et komisjon ühte ja sedasama saadetust teist korda hinnates teisiti võib hinnata, need vahed võivad koguni suured olla. Otsekohene vastutaja on igal juhtumisel või valmistaja, siis ekspordöör.

Kontrollmärgid tulevad tingimata juba või valmistamise juures või peale panna, valged otsekohe või peale, punased kõvasti tunni kaante peale kleepida, üht kui teist ainult oma meiereis valmistatud või peale tarvitades.

Iga võisaadetusega tuleb ligi saata faktuura meierei esimehe ehk omaniku ja meieri allkirjaga.

Ilma kontrollmärkideta võid, niisama ka ilma raudtee ehk laeva saatekirjata külmetusmajas asuvasse tööruumidesse tuua ei või.

Siseturgu märgitud või tuleb otsekohe teistest eraldada ehk vähemalt kindla arve järele komisjoni laduhoidja järeelvalve all pidada.

Et meiereid head ja ühtlast võid valmistaksid, tuleb rohkem korduvaid kursusi toime panna.

Väljaveo seadus tuleb maksma panna, kus oleks ette nähtud karistused igasuguste võimärkide kuritarvituse ja muu pettuse eest, mis meiereid ja ekspordöörid tarvitaavad.

Ühtlasi tuleb suurendada revidentide arvu, kes koha peal revideeriks, niihästi kontrollmärkide tarvitamist kui ka riiklise laenu ära kasutamist.

Peale seletuste andmist sõidutati ajalehtede esitajad linna külmetusmajja, kus tutvuneda võidi kontrollkommissjoni tegevusega koha peal ja näha külmetusmaja kõigi tema tehnilise sisseadega.

Proovimisel selgus, et hea või kõrval mõnest meiereist ka võimatu halba võid saadetakse, mille väljaveost juttugi ei või olla. Oleks soovitav, et meiereide juures ekspert ametis oleks, kes esialgselt või üle vaatab, nagu see „Estonia“ ühisuste juures on.

Selle järele on nüüd täiesti ametlikult seletatud, et meie praegune võikontrolli korraldus nõrk ja otstarbekohatu on. Jääb ainult soovida, et uued korraldused enne maksma hakkaks, kui meie Eesti või nime välismaail hoopis oleme ära rikkunud.

Kas Vene majandusline seisukord paranemas?

A. Pallo.

Ikka tihemini ilmuvad meie kui ka väljamaa ajakirjanduses üksikud teated Venemaa majanduslike seisukorra paranemise kohta. Mõnigi senaator, kes Moskva näitusel on käinud, leiab võimaliku olevat saadud muljete põhjal Venemaa uuestisündimisest kõnelda. Räägitakse, endistel varemotel olla uus elu tärkamas. Tuha-hunnikul kerkida uus ehitus. Venemaa olla palaviku sarnases ülesehitamise tuhnas. Kadunud olla endine ilutseja ning ohkaja intelligent, kelle asemele astunud ameerikaniseeritud teguinimene, ning kes ka ülesehitamistööd suures töötuhinas koraldada.

Kui need teated Vene majanduslike ülesehitamise kohta osaltki tõele vastaks, oleks meil kui lähemal naabril põhjust tõsiselt rõõmustada. Majandusline tõus Venemaal tooks esile suurema kaubanduslike läbikäimise Lääne-Euroopaga, mis ka meie majanduses nii otsekoheses läbikäimises Venemaaga kui ka transiidi läbi kiirema arenemise võimalusi looks. Kahjuks puuduvad meil aga konkreet andmed, mille põhjal tähtsate väljamaalaste optimismi uskuda võiks. Teated enamlaste ajakirjanduses ja majanduslistes koguväljaannetes, mis just otse propaganda otstarbeks ei ole määratud, vaid seisukorda õiglaselt tabada püüavad, annavad Vene majanduslistest oludest hoopis teistsuguse pildi. Ülesehitamisest ja edust ei ole siin palju juttu. Kõneldakse ainult suurtest raskustest ja puudustest, produktsiooni alalisest kallinemisest, turu vähesest nõudmisest, põhi- ja operatsioonikapitaali hävinemisest. Tihti muutub nõukogude majandusteadlaste hädaldamine päris meeleheitlikuks ägamiseks – inimesed ei oska üleüldse enam mingit väljapääsemisteed tekkinud kitsikusest leida.

Tähtsamad tööstuseharud on Nõukogude Venemaal seni riigi käes püsinud. Nep'i alguses kus tööstuseettevõtted autonoomprintsibi põhjal iseseisvateks kaubanduslike alusel töötavateks trustideks ja sündikaatideks ümber organiseeriti, tõusis veidi riigimajanduse produktsioon ja tööviljakus. See ajutine tõus kestis aga üüriline aeg 1921/22. aastal, kuna 1922. a. keskpaigast peale tõusu tempo ikka väheneb, viimasel ajal aga kas surnud punktil püsib ehk langeb juba mitmes tööstuse harus.

Võtame näituseks võrdlevad arvud produktsiooni kohta keskmiselt kuus („Ekon. Obosrenie“ nr. 8 1923).

Kivisõesaak oli milj. puudades: 1913 – 142,7 m. p., 1920/21. a. – 38,6 m. p. 1921/22. a. oli tõus: oktoobrist kuni aprillini saadi keskmiselt 63 milj. pd. kuus. 1922. a. lõpu poole algab langemine oktoobrist – detsembrini 49,5 m. p. kuus, ning 1923. a. esimesel poolel kõigub kivisõesaak 45,2 ja 59,1 milj. puuda vahel kuus.

Nafta saak oli 1913. a. keskmiselt iga kuu 49,9 milj. pd., 1920/21. a. 19,3 m. p., 1921/22. a. 29,0 – 25,4 m. p. kuus ja 1923. a. esimesel poolel 24,7–27,6 m. p. kuus.

Puuvillariide produktsioon oli keskmiselt kuus (milj. arsinates): 1913. a. – 170, 1920/21 – 10,9, 1921/22 – 22,8 kuni 46,6. 1922. a. lõpukuudel tõuseb produktsioon 68,8 milj. ars. peale, 1923. a. algul – 72 milj. ars. peale, aprillis 1923. a. aga langeb juba 60 milj. ars. peale; hiljem jäid suve lõpu poole tooresaine puudusel kõik tehased 1–1½ kuuks seisma.

Võtame Venemaa väliskaubanduse: Väljavedu oli keskmiselt kuus 1913. a. 126,7 milj. rbl., 1920/21. – 0,8 milj. rbl., 1921/22 – 3,4–9,3 milj. rbl.; 1923. a. esim. poolel 6,6–9,1 milj. rbl. Sissevedu keskmiselt 1913 – 114,5 milj. rbl., 1920/21 – 15,0 milj. rbl. 1921/22 – 13,2–22,8 m. rbl. 1923. a. alguses väheneb sissevedu esimese 3 kuu sees: keskm. 7,1 milj. rbl. eest, aprillis 9,2, mais 10,1 milj. rbl.

Raudteel laaditi vagunisi keskmiselt päevas 1913. a. – 30506, 1920/21 – 9740, 1922. a. lõpus oktoobrist detsembrini tõusis laaditud vagunite arv keskm. päevas 13869 peale. Kuid 1923. a. juba langeb see arv – jaanuar-märts 11834, aprill 11418 ja mai – 10678.

Umbes samasuguses seisukorras püsivad ka teised tööstusharud produktsiooni suurenemise suhtes. Mõnes üksikus tööstusharus on aga tooresaine puuduse pärast tuntavalt kokkutõmbamist märgata. Näituseks kummitööstuse produktsioon oli veel detsembris 1922 8,2 milj. kuldrbl.. Käesoleva aasta algusest peale algab järjekindel produktsiooni langemine, nii et juunis ainult 2,2 milj. kuldrbl. väärtuses kummi-kaupasi valmistati. Samasugune katastroofiline produktsiooni langemine tuleb ilmsiks ka linatööstuses ning tikutööstuses. Tikutööstuse produktsioon oli veebruaris s. a. veel 116000 kasti, juu-

nis aga kõigest 93000 kasti, ning juulis ainult 45549 kasti („Ekonom. Shisn“ nr. 200). Kõik siin toodud andmed on enamlaste „Ekonom. Shisnist“ ja „Ekonom. obosreniest“ välja kirjutatud. Kui siin võltsitud on, siis ainult ses mõttes, et seisukorda paremana välja paista lasta, kirjutatakse ju avalikult nõukogude lehtis, et majandus- asutused statistilisi andmeid laest maha kirjutavad, seisukorda paremaks kujutades kui ta õiguse pärast on. Oletame aga et need andmed õiged on, siis ei leia ka sel puhul mingisuguseid tundemärke mis tööstuse suurenemist kinnitada võiks. Produktioon ei suurene vaid väheneb. Üksteise järele sulutakse tehased. Sulutud tehastest kantakse tarvilised masinate osad neisse üle, mis veel töötavates tehastes puuduvad, rikki läinud ehk ära kulunud. Seda hädalist paikamise tegevust nimetatakse Venemaal tööstuse „konsentreerimiseks“, mis tegelikult paratamata põhikapitaali hävitamine on. Kui veel arvesse võtta et ükslugu tehaste koosseisu vähendatakse, töölisi lahti lastakse ning viimased vabrikutest lahkudes ning iseseisvalt käsitöölisena elama asudes end aegsasti tarviliste tööriistadega tehastest varustavad, siis on selge, missugune „ülesehitamise“ töö Vene riigi tööstuses käimas on. Mitte põhjuseta ei nõua „Pravda“ 3¹/₇ L. Euroopas tarvitusel oleva hobuste passide süsteemi eeskujul ka tööriistade ja tööabinõude passide sisseadmist, lootes sel teel riigivaranduse laiilitassimisele piiri panna. Arvesse võttes, et Vene tööstuse produktioon nii väike on rahuaja produktiooni ja rahva tarvitusega võrreldes, võiks arvata et Venemaal tarbeainetest suur puudus on, kuna ka sisseveo läbi väljamaalt kaupade juurevoolu ei ole. Tegelikult tuleb aga ilmsiks nähtus, et tööstuse saadused ei sisemaal ei ka väljaspool turgusid ei leia. põhjuseks on tööstussaaduste kõrged hinnad põllusaaduste ja tooresainete hindadega võrreldes, mis kaubavahetuse linna ja maa vahel täitsa võimatuks teevad. Juba käesoleva aasta kevadel sünnitas see hindade vahetõrke suurt tormi nõukogude valitsuse ringkondades. XII kommunistl. partei kongressil demonstreeriti linna ja maa saaduste hindade indeksi numbreid, mis graafiliselt kujutatud kui kääri noad üksteisest lahku läksid. XII kongress otsustas selle annormaal nähtuse kõrvaldamiseks mitmesugused abinõud tarvitusele võtta. Et talupoja ostuvõimu tõsta, lubati vilja välja vedada, et selle läbi vilja hinda-

sid tõsta. Nüüd on juba mõnikümmend miljoni puuda vilja välja viidud, kuid talupoja seisukord ei paranenud see läbi vaid ennem halvenes. Tuli ilmsiks, et kulud, mis vilja eksportiga ühenduses, 74 kuld kopikat puuda pealt välja teevad („Torgov. prom. kurjer.“ 96/8); üksi viljakott, mis riigi lina tööstuse trusti poolt valmistatud, maksab 33% temas mahutava vilja väärtusest. Riik, kelle käes väljaveo monopol, tahab ka midagi teenida; nii ei jäe ikka talupojale rohkem kui 20 kuld kopikat puuda vilja eest üle, kuigi tema kaup väljamaale müüdakse. Seega saab talupoeg 4–5 korda vähem oma saadustest kui enne sõda, kuna ta tööstussaaduste eest 5–6 korda korda kallimat hinda maksma peab. Talupoja ostuvõime on äärmiselt kokku surutud, küla ostab vähe, kaubad vedelevad kuude kaupa ladudes, mille tõttu tööstus operatsiooni kapitaali puuduse all kannatab. Nii keerleb majanduselu kinises nõiariigis asjata arenemiseks väljapääsu teed otsides. „Isvestija“ 18/9 kirjutab, et kui kaubanduse kriis nii edasi kestab, siis veel käesoleval aastal hulk tehaseid sulguda tuleb. „Pravda“ 16/9 arvab, et sarnane tehaste sulgumine tööstuse kokkutoimbamise tagajärjel toob uusi raskusi töölisteklassile, kuna sellega tööpuudus suureneb. (Praegu on juba tööta tööliste arv ametlistel andmetel 1 milj.). Produktiooni vähendamine tõstab aga veel kaupade hindasid ning raskendab veel rohkem talupoja seisukorda, kelle ostuvõime juba nii kui nii pea nullini on langenud. Põllumehe inventaar laguneb, selle uuen- damiseks puuduvad võimalused. Ka neistgi vähestest põllutööriistadest, mis Vene tööstus valmistab, suudeti käesoleval aastal, nagu Moskvast teatatakse, ainult 1/4 ära realiseerida. 3/4 vedelevad aga ladudes, asjata ostjat oodates. „Isvestija“ 11/9 teatel maksis raudsahk rahuajal 30 puuda vilja, praegu aga 140 puuda, niisama on hindade vahetõrke teiste põllutöömasinate ja riistadega.

Milles seisavad aga põhjused, mis Vene tööstuse produktiooni nii kalliks teevad? Selle küsimuse kallal on juba aasta aega nõukogude majandusmehed hoolega pead murdnud, palju paranduse retsepte on ära katsutud, kuid tagajärg kõige peale vaatamata on see, et tööstuses produktiooni kallidus päev päevalt ikka kõrgemale tõuseb. „Ek. Sh.“ 12/9 süüdistab riigiettevõt- teid, need tarvitada kurjasti oma monopooli seisukorda, ning kruuvida pahataht-

likult hinnad üles. Hindade kalkulatsioon olla vabrikutes nii segane, et selle õigluse kohta paremal tahtmisel võimata selgusele jõuda. Leht soovib kui tarvilist abinõu hindade allasurumiseks väljamaalt odavat kaupa sisse vedada lasta. See sunniks ka riigi truste oma kaupade hindasi alandama. Endine kadet Kutler, praegu riigipanga nõukogu liige, arvab „Ek. Sh.“ 12/4 et tööstuse produktsiooni kallidus tuleb valmistuskulude kasvamisest: 1) tõusnud on tooresaine hinnad, iseäranis need, mida väljamaalt impordeerida tuleb (puuvill, vill, keemil. ained, kummi jne.). 2) on langenud tööviljakus. Tööpalk on küll aja järele väiksem kui rahuajal, kuid iga valmis produkti üksuse kohta on ta kõvasti tõusnud 3) kaupade seisak toob esile suured kaubalahoidmise kulud, mis kõik kaubahinna peale üle kantakse jne. Viimasel ajal on ka siseturul tooresainete hinnad kiirelt tõusnud. „Torgovo Prom. gas.“ 13/9 kirjutab angeldamisest villa kokkuostmise juures. Villa sisseostmist toimetada 71 riigi organisatsiooni või kaubamaja, peale selle ostavad villa veel käsitöölised (Кустари) oma tarvituseks, erakaupmehed püüavad aga villa kohe esimestest kätest üles osta, ning siis riigitööstusele edasi müüa, suurt vahet kasu saades. Tagajärjed olla päris kohutavad. Lambapidaja saab koha peal 1,6 rbl. villa naelast, kuna riigi villatööstuse sisseostu hinnad harilikult 4½–6 rbl. välja teevad. Seega läheb vaheltkauplejate kasuks sisseostuoperatsioonide pealt 200–300% tooresaine hinnast. Nii kallist hinda tooresainest makstes peab tööstus paratamata defitsiidiga töötama. „Ekon. Shisn“ 15/9 kirjutab, et defitsiit on kogu aeg Vene riigitööstuses olemas, kuid majandusorganid ei jõudnud seni arvepidamises selgusele, kui suur see puudujääk tõeliselt olla võib. Nüüd saavad juba ettevõtted aru, kui suurte puudujääkidega neil tegemist on, nad näevad ka et nende puudujääkide katmiseks vanad tagavarad juba lõppemas on, endised tooresaine tagavarad on juba täielikult äratarvitatud, uut tuleb turult puhta raha ette muretseda.

Tööstuse organisatsiooni kohta kirjutab „Ek. Sh.“ 18/9. „Tervetes töökodades tuleb meil sagedasti tööseisakuid ette ainult sel põhjusel, et mõni materjal omal ajal kohale ei jõua, ehk kui abinõust puudus tuleb. Teine pahe on meie juures – lohakas, vormilikkus, bürokratlikkus, mis tööjõu korralikku ära kasutamist segab. Abi-

töölise arv on liig suur töölise arvuga võrreldes (mõnes tehases 60%). Ettevõtete kontori ametnikkude ja muude teenijate arv on 2 korda suurem kui rahuajal. 1913. a. tuli iga 14,6 päristöölise kohta vabrikul üks ametnik ja teenija, nüüd tuleb iga 6,5 töölise kohta 1 ametnik. Igalpool on korra- tus, ka arvepidamises, kus tööajaga päris aasialikult ümber käidakse. Tuhanded vagunid seisavad väljalaadimata ainult mõne tühise vormaliteedi täitmise puudusel, siinsamas on tuhanded töölised ilma tegevuse- ta, miljonid töötunnid, mille eest palka maksetakse, jooksevad kasuta maha jne.“ Sarnaseid kaebusi nõukogude majapidamise kohta võib Vene ajakirjanduses viimasel ajal pea igas numbris leida.

Nõukogude majandusmeeste meeleolu jälgides jääb mulje et sealpool täielikult lootus on kaotatud riigitööstuse seisukorda parandada. Isegi V.S.N.H.-s ja Gosplan'i ringkondades nõutakse juba „vabatahtlike majandusblokaadi“ lõpetamist, millest Krasin seni nii kirglikelt kinni hoiab. Arvatakse, et see ainuke abinõu on mille abil siseturul kaubahindasi maha suruda võib, kui väljamaa odavat kaupa sisse vedada lubada.

Soome majandus.

Helsingi Eesti konsuli E. Vesterise aruandest.

Suvel oldi Soomes arvamisel, et sügisel, kui puukaubast saadud raha sisse tuleb, siis paraneb ka rahvamajandusline seisukord. Nii ei ole aga läinud, ümberpöör- dult, raha puudus on suurem kui kevadel. Nõudmine puukauba, tselluloosi ja paberi järele väljamaal on võrdlemisi väikene – põhjuseks praegune segav poliitiline olu- kord iga ilma turul. Selle järelduseks on, et Soome Panga valuuta reserv on vähenenud 348 milj. Smk-ni, kuna see aasta algusel oli 2 korda suurem. Pank on olnud sunnitud müüma välisvaluutat sisse- veetud kaupade maksmiseks. Rahameeste ringkondades arvatakse, et Soome marga kurs hakkab sügise poole kõikumama, kui väljavedu ei suurene. Kaubabilansi passiiv- suse vastukaaluks võiks nimetada, et sisse- ostu kaubad on olnud odavamad kui läi- nud aastal. Kuna praegune aasta hindade importindex oli juulikuus 1124, on vastav arv tänava aastal 934. Sissevedu on siis nõudnud proportsionaalselt vähem raha kui eelmisel aastal.

Kodumaa hinnad on siiski püsinud võrdlemisi vähe muutmata. Tööpalgad pole ka sugugi alla läinud. Elamiskulude (index juulis 1111, astal 1922 juulis 1142) kõrguse tõttu ei ole võimalik olnud pal- kasid vähendada.

Et riigieelarve kava tulevaseks aastaks küsib endisest rohkem raha, ei või juttugi olla maksude kergendusest suuremal määral.

Iseäranis metsa-, paberi- ja metall- tööstus tunneb praegu raskust, sest töö- palgad ei lähe odavamaks, kaupade hinnad väljamaal aga kipuvad alla minema, suure konkurentsi tõttu.

Muidu võib ütelda, et õige mõneski suhtes võitleb Soome majanduselu praegu samasuguste raskustega kui Eesti oma. Rahaminister Vesteli seletuses ajakirjanik- kudele Eesti majanduse kohta leidub palju ühiseid punkte, mis ka Soome ajalehe- veergudel tihti ette tuuakse.

Töösturid teevad ettepanekuid, et valit- sus katsuks raudtee prahimaksusi alandada ja teatud kaupade väljaveo- ja sadama- maksusi vähendada.

Soome raha langeb. Soome Pank on leidnud tarvilikuks välisvaluuta hindede tõsta. Näit. Eesti mark, mille müügi- hind terve suve ajal on olnud Smk. 10.50— 10.55, tõusis 10. sept. kuni 10:80-ni. Nii- samuti läks dollar 36:40-st 37:60 peale; kroonid 966:50-st 1000-ni; nael 164:80-st 170:25 peale. Niisuguse operatsiooniga katsub Soome Pank Soome tööstust ja kaubandust toetada. Ajalehed ja asjatund- jad peavad niisugust teguviisi mitte targaks. Nad soovivad välislaenu võtmist pare- mini, kui Soome marga kursi kõigutamist.

Praeguse olukorra tõttu on Soome Pank 12. skp. kõrgendanud ka 1°/_o võrra diskontoprotsentisi ning need protsendid on nüüd järgmised:

9°/_o — puhtad ärivekslid kuni 3 kuu- lise maksuajaga.

9¹/₂^o/_o — ärivekslid üle 3 kuul. maksuaj.

10°/_o muud vekslid.

9°/_o — harilikud hüpoteeklaenu ja kas- sakreditiivid.

9¹/₂^o/_o — hüpoteeklaenu ja kassakredi- tiivid, mille tagatiseks on obligatsioonid, erapankade hoisusummad ja kinnitused, ning 10°/_o hüpoteeklaenu ja kassakreditiivid, antud aktsiate vastu.

See korraldus on tehtud ajutiselt ja sellepärast, et välisvaluuta küsimist vähen- dada.

Veksliprotetid Eestis.

Viimase seitsme kuu jooksul on Eestis järgmisel arvul protesteeritud:

	hulk	summa (milj. mk.)
Jaanuar . . .	607	35,16
Veebruar . . .	606	45,06
Märts. . . .	594	36,90
Aprill	656	27,62
Mai	684	32,81
Juuni.	760	37,11
Juuli	812	36,19

Nagu sellest näha, kõigub protesti läi- nud vekslite üldsumma enam-vähem kit- sastes piirides, kuid tähelepanu äratav, et keskmine protesteeritud veksel kuu-kuult peaaegu järjekindlalt on väiksemaks jäänud.

Bibliograafia.

Bulletin de l'Esthonie, Numéro special, Mai 1923. Paris, Bureau de Presse Esthonien XLI + 60 lhk.

Igaüks, kes teatud viisil haleda kuulsuse omandanud „Eesti tutvustamisega välja- maal“ tegemist on teinud, paneb selle tõseda järjekorralise numbri „Bulletin de l'Esthonie“ teatud rahuldusega oma kogusse. Meeldiv, maitserikas ja ühtlasi asjalik välimus, põhjalik, kaartide, plaanide ja ülesvõtetega selgitatud insener A. Trelle artikkel „Eesti ja tema veoasjanduse üle“, missugust kahjuks tänini meie teada Eesti keeles koduseks tarvituseks olemas ei ole, ja lõpuks p u h a s prantsuskeel, mis vististi ka nõudliku prantslase kõrva ei haava — kõige selle eest võib toimetusele tõsiselt õnne soovida. „Bulletin de l'Esthonie“ on praegusel korral ainus eestimeelne aja- kiri võõras keeles, mis aastate jooksul oma tarvilikkust on tõestanud. Ajakirja asja- tundlikult valitud kroonikat võib tagant järele kui head käsiraamatut tarvitada orien- teerumiseks sündmuste käigus kõiges, mis Balti küsimustega ühendatud. Ka sellel alal ei ole meil tänini eestikeeles vastavat väljaannet.

Kahetseda tuleb, et toimetus tihtipeale mitte käepärast olevat uuemat materjaali ei tarvita, vaid vananenud andmetega ope- reerib. Nii, näit., on käesolevas numbris teated Eesti pankade kohta 31. det. 1921.

Niisama tahaksime toimetusele tungivalt soovitada pikemaids kirjutusi erialadelt asja- tundjatelt muretseda, nagu seda, näit., eel- nimetatud insener Trelle artikkel on. Toi-

metuse oma kompilatsioonidesse võivad juba lihtsalt kauguse pärast teinekord mitte kõige õnnelikumad otsused sattuda. Nii sisaldab artikkel Eesti rahasüsteemist rea väikesi viperusi, mis meie praegust olukorda ega ka rahareformi mitte õiges perspektiivis ei valgusta. Andes ülevaadet marga kursi liikumise kohta läinud aastal, laseb autor ennast niisama libedale teele avatleda, kui ta järsku marga stabiilsuse kohta väitab, et „cette stabilité ne diffère pas beaucoup de la situation normale qui était celle de la plupart des pays, avant la guerre“. See on just selle järele, kas keegi k ü m m e k o r d suuremat kõikumist suureks või väikeseks vaheks peab. . .

Tähtsamad majanduslikud kirjutused Eesti ajakirjanduses.

S. T. Uued kavad Saksa rahanduse tervendamiseks. „Pvlht“ 14. sept. 1923, nr. 244.

Mitte privilegeritud üürnik. Üüriseadus tuleb ära kaotada. „Pvlht“ 18. septembril 1923. nr. 248.

A. L. Sõjakäik üüriseaduse vastu. „V. Maa“ 20. sept. 1923, nr. 215.

Th. H. Uus Eesti tolliseadustik. „Pvlht“ 20. sept. 1923, nr. 250.

Erich Dombrowski. Saksa uus raha. „Pvlht“ 25. sept. 1923, nr. 255.

Dipl. ins. E Masik. Kaubandus-tööstuskoja seaduseelnõu ja selle praktilised puudused. „Pvlht“, nr. nr. 251–253/1923.

Th. H. Uus Eesti tolliseadustik. „Pvlht“ 21. sept. 1923, nr. 251.

Eldor Fählmann. Meie raha- ja laenupoliitikast. „V. Maa“ 27. sept. 1923, nr. 221.

Dr. Helfferich, M. d. R. Zur deutschen Währungsreform. „R. Bote“, 27. sept. 1923, nr. 220.

Kroonika.

Eesti.

Kaubandusline läbikäimine Nõukogude Venemaaga. Eestist on saadetud Nõukogude Venemaale (tuh. klgr.)

I. Eksportkaupa:

15.–26. septembrini: paberit 746,8 – 61 vagunis.

II. Transiitkaupa.

15.–26. sept.: segakaupa – 60,6, teraslinte – 30,6, arstirohte – 13,4, autosid – 13,5, lauasaagimise masinaid – 40,4 ja taime ekstraktisid – 11,0 – 14 vagunis.

Nõukogude Venemaalt Eestisse:

18.–26. sept.: kanepit – 9,9, hobuse lookasid – 1,7, kanamune – 30,5, rukist – 79,8 ja linu 13,7 – 12 vagunis.

Venemaa.

Väärtipaberite koteerimine fondi börsel. Moskva fondi börsi nõukogus kantil ette neil päevil määruste kava, mille põhjal lähemal ajal väärtipaberite koteerimine fondi börsel algab. Börsi nõukogu kiitis need määrused heaks.

Koteerimiseks on lubatud: obligatsioonid, tsکید ja muud väärtipaberid, mis valitsuse, riigiasutuste, pankade, sündikaatide, trustide, kommunaal osakondade (omavalitsuse), aktsiaseltside ja osatühisuste poolt välja antud, niisama ka need, mis eraisikute, tööstuse ning kaubandus-ettevõtete ja väljamaa firmade poolt välja antud.

Koteerida on lubatud ainult nende ettevõtete väärtipaberid, mis üks aasta töötanud on oma põhikirja järele.

Holland.

Hollandi väliskaubandus 1923. a. esimesel poolel. Tänavu esimese poolaasta Hollandi väliskaubanduse bilans ei lähe mineva aastastest palju lahku. Nimelt oli:

	Miljonid guldenid	Tuhanded tonnid		
	1923. a.	1922. a.	1923. a.	1922. a.
Sissevedu . . .	989,98	997,6	8.745	9.097
Väljavedu . . .	592,1	585,0	3.830	2.971
Sisseveo ülekaal	397,9	412,6	4.915	6.126

Väljaveo suurenemine tuli siin toores- ja kütteainete väljasaatmise arvel, kuid ka valmisproduktide väljavedu on tänavu tuntavalt tõusnud – nimelt (kaalu järele) 559 tuh. tonni pealt 750 tuh. tonni peale; väärtuse poolest oli see tõus vähem (219 milj. guld. pealt 236 milj. peale), mida seletatakse hindade alandustega väljamaa turgude võitmiseks; seda tõendab veel valmisproduktide sisseveo vähenemine, mis 1,67 milj. tonni (416 milj. guld.) pealt on 1,5 milj. tonni (376 milj. guld.) peale langenud.

Üksikute riikide tähtsust Hollandi väliskaubanduses näitab järgmine tabel (väärtuse protsentides):

	Sissevedu	Väljavedu	Üldläävik		
	0/0/0	0/0/0	0/0/0		
	1923	1922	1923	1922	1923
Saksamaa . . .	24,4	30,9	12,8	14,8	20,0
Inglismaa . . .	15,7	16,5	26,3	22,4	19,6
Belgia	10,3	9,7	11,6	15,0	10,8
Ühisriigid . . .	13,8	13,7	5,3	3,9	10,6
Holl. India . . .	5,3	4,6	8,9	11,6	6,7
Kokku	69,4	75,4	64,9	67,6	67,7

Toodud tabel näitab suurt tagasimeinekut kaubitsemises Saksamaaga — üldlääbikääk langes 20,0% peale (25% asemel), kuna Inglismaaga kaubitsemine on hoogu võimas.

Teated ettevõtete tegevusest.

Riia Kommertspanga juhatus teatab, et 60.000 uute aktsiate III Emk. ä 10 lati (kuldfrangi) väljaandmise kohta nom. 600.000 lati (kuldfrangi) peale, õigustatud dividendisaamiseks alates 1. okt. 1923. a.

Rahaministeeriumi poolt kinnitatud aktsionääride peakoosoleku 19. augustist 1923. a. põhjal suurendatakse senine aktsiakapitaal 3.800.000.— lati suuruses 600.000 lati võrra 60.000 uute ettenäitajate-aktsijate väljaandmise läbi ä 10 latti kuni 4.400.000 lati peale. Väljalaskehinnaks on aktsia nominaalväärtus määratud, maksev Läti rublades lati ametliku kursi järel (1 lat = 50 Läti rubla), juure arvates kulud 8 rubla iga aktsia eest, s. t. 508 Läti rubla aktsia eest.

Uute aktsiate omandamiseks on vanadel aktsionääridel järgmine eesõigus: vanade aktsiate omanikudel on õigus iga 19 aktsia 1922. a. emissiooni peale 3 uut aktsiat omandada.

Ühitas teatab juhatus aktsionääridele, et omandamise õigusi III väljaande peale 600.000 lati suuruses võib ülemalnimetatud tingimistel kuni 15. oktoobrini s. a. tarvitada ja nimelt:

Eestis: Eestimaa Tööstuse ja Kaubanduse Pangas, Tallinnas.

Sooviavalduste sisseandmisel tuleb aktsiate väljalaske hind läielikult tasuda.

Uute aktsiate kättemandamine sünnib peale aktsiate valmistamist ja sellekohast teadaannet nendest pankadest, kus kviiitungid välja on antud, kviiitungite tagasandmise vastu.

Tellimiste vastuvõtmise koht on õigustatud, kuid mitte kohustatud, kviiitungite eetenäitajalt isikufunnistusi nõudma.

Vene-Balti Laevahituse ja Mehaanika A/S. juhatus teatab, et seltsi varandus on hoolekande ja sekvestri alt vabastatud ja et a/s. juhatus kõik seltsile kuuluvad varandused on vastu võtnud.

O/ü „Tartu aiaavilja-ühisus“ loetakse likvideerituks 21. aprillist s. a.

Räpina paberivabriku Leo Mirvitz a/s. on ümbernimetatud — aktsiaselts „Räpina paberivabrik“.

Uued aktsiaseltsid ja osaühisused.

O/ü „Kosmoliit“. Tegevusala: Kunst-põllurammu valmistamine, iseäranis kontide ümbertöötamise teel, kui ka kontidest igasuguste kõrvaliste ainete, nagu liim, seep jne. ja ka teiste keemiliste ainete valmistamine ja nendega kauplemine sise- kui ka väljamaal. Asutajad: A. Johanson, A. Märiz, J. Johanson ja E. Bock. Põhikapitaal: mk. 2.000.000.—, mis jaotatud 200 osat, ä mk. 10.000
(„R. T.“ nr. 114 — 13. sept. 1923.)

O/ü „Arbor.“ Tegevusala: Metsasaaduste ümbertöötamine ja igasuguste kaupade sisse- ja väljavedu ja nendega kauplemine sise- kui ka väljamaal oma ja komisjoni arvel. Asutajad: H. Kopvillem, C. Tamberg ja J. Piip. Põhikapitaal: Mk. 4.000.000.—, mis jaotatud 40 osat, ä Mk. 100.000.—. (R. T. nr. 116 — 21. septembril 1923.)

Valga liikõõri- ja napsivabriku Gross, Kask ja Ko. O/ü. Tegevusala: Piiritusest liikõõride, nap-

side ja teiste saaduste valmistamine ja nende saadustega kauplemine sise- kui ka väljamaal. Asutajad: H. Feldmann, M. Steinfeld, O. Kurs ja V. Neumann. Põhikapitaal: Mkt 3.000.000.—, mis jaotatud 300 osat, ä Mk. 10.000.—. (R. T. nr. 117 — 25. sep. 1923.)

Põhikapitaali suurendused.

O/ü. Kask ja Ko. liikõõri- ja napsivabrik, Valgas, on oma põhikapitaali Mrk. 3.000.000 pealt Mrk. 5.000.000 peale tõstnud. (R. T. nr. 117 — 1923. a.)

Ärikalender.

4. oktoobril.

A/s. „Ühendatud saapa- ja nahavabrikud“, erakorraline peakoosolek, kell 5 p. l., Tallinnas, S. Karja t. 18, k. 13.

9. oktoobril.

H. Tombachi, J. Kraustf ja M. Schifferi liikumata varanduse oksjonid (vaata „Eesti Majandus“ nr. 18).

Tähtsamad vähempakkumised.

Meriasjanduse peavalitsus, kinnisel, 29. septembril s. a. kell 10 homm. — 1100—1200 tonni kivisütt, mark: Best Cardiff dry, steam, large, coal. Pakkumised ära anda Tallinnas, Meriasjanduse peavalitsuse kantselseisse. Lähemalt sealsamas.

Sõjaväe Varustuse Valitsus, suusõnalisel, 25. septembril s. a., kell 11 h., — saapaid. Pakkumised sünnivad Tallinnas, Pagari t. 1, tuba 15. Lähemalt sealsamas igal äripäeval kella 10—13.

I-se diviisi staap, Narvas, lahtisel, 28. septembril s. a. kell 11 homm. — 250—300 kantsülda küttepuid ja 30—50 kantsülda turvast ehk kände. Lähemalt I diviisi staabist ja diviisi laatsaretist.

Sõjaväe Varustuse Valitsus, kirjalik, 28. septembril s. a., kell 11 e. l. — heeringaid. Pakkumised ära anda, Tallinnas, Pagari t. 1, tuba 15. Lähemalt sealsamas igal äripäeval kella 10—13.

Sõjaväe Varustuse Valitsus, kirjalik, 9. oktoobril s. a. kell 11 homm., — peenikest suhkrut ja nisupüüfi. Pakkumised ära anda Tallinnas, Pagari tän. tuba 15. Lähemalt sealsamas igal äripäeval kella 10—13.

Sadamatehaste Valitsus, kinnisel, 5. oktoobril s. a. kell 2 päeval, — valamise koksi — 4.000 puuda. Pakkumised ära anda Tallinnas, Sadamatehaste Valitsusse, Meripuiestee 13. Lähemalt sama valitsuse büroos, igal äripäeval kella 8—1/2 15.

Merijõudude staabi Tehnika osakond, sega (kirjalik ja suusõnalik), 17. oktoobril s. a. kell 10 h., — 200 tonni naftat (laevade kütteks). Pakkumised ära anda osakonna kantselile, Tallinnas, Uue Hollandi tän. (sissekäik raud silla juurest). Lähemalt sealsamas igal äripäeval.

Sõjaväe Var. Val. Ehitus- ja Kortieriosakond, kinnisel, 1. oktoobril s. a. kell 11 homm., — kanalisaatsiooni filtri ehitustööd, Valgas. Pakkumised ära anda Tallinnas, Uus tän. 10. Lähemalt sealsamas igal äripäeval.

Kinnisvarade oksjonid.

17. detš. 1923. a. kell 10 homm. Tallinna-Haapsalu rahukogu ruumides **Hans Plikmanni** päralt olev kinnisvara See kinnisvara on Tallinnas, I. alevi hüpooteegi ringkonnas, I politsei jaoskonnas, Soo tän., krep. nr. 1632 all. Oksjoni tarvis hinnatud 250.000 marga peale.

Isiklikud teated.

Abieluvaranduste lahutamise lepingud. Andres Endriku p. Kreitsberg ja Maria Juula t. Kreitsberg, sünd. Vilibald; Georg Mardi p. Koks ja Elfriede Karli t. Koks, sünd. Luuri („R.T.“ nr. 117 - 1923. a.).

Varanduse hoolekanne. Ivan Prokofi p. Voronini, Adelaida Grigori t. Pospelovi, Ludvig Jaani p. Tomsoni, Abram ja Ester Grusinskite, Ester-Molke Grusinskaja varanduste üle on hoolekanne sisse seatud („R.T.“ nr. 116 - 1923. a.).

Uued seadused ja määrused.

Teedeministeeriumi määrus endiste õhupostmarkide ümbervahetamise kohta. 1920. a. väljaande viiemargalisi õhupostmarke ilma ületrükita võib harilikude ehk uute õhupostmarkide vastu ümber vahetada kuni 1. jaanuarini 1924. a., kõigis posti-telegraafiasutustes.

Peale seda tähtaega ei ole endised ületrükkimata 1920. a. 5-margalised õhu-postmargid enam maksvad.

„R.T.“ nr. 114 - 1923.

Maaparanduse laenu väljaandmise määrus on avaldatud „R.T.“ nr. 114 - 1923. a.

Teedeministri määrus rahvusvaheliste postisaadetiste suhtes seni Eestis maksnud veneaegsete postimääruste tühistamise kohta. Selle määrusega tühistakse Vene postimääruste - *Постановления по почтовой части, часть I — правила почтовых сношений над. 1909 г. — §§ 259-469, 627-704, 755-789, 813-834, 841-847 ja 879-892* ühes vastavate lisanditega ja tähikute kavanditega.

Uus tolliseadustik (avaldatakse „R. Teatajas“ nr. 45/46 - 1923. a.) pannakse maksma 1. jaanuarist 1924. („R. T.“ nr. 116 - 1923. a.).

Ehituste kohta käiva sundusliku määruse täiendus. See sundusliku määruse täiendus käib betoonikividest elumajade ehituste kohta. („R. R.“ nr. 117 - 1923. a.).

Toimetusele saadetud kirjandus.

Eesti Põllumajandus. Statistiline aastaraamat I. Tallinn, 1923, Riigi Statistika Keskbüroo väljaanne.

Eesti Statistika Kuukiri nr. 17 (6). Riigi Statistika Keskbüroo väljaanne.

Bulletin de l'Esthonie. Numero special. Mai 1923. Paris. Bureau de Presse Esthonien.

Turu ülevaated.

Lihaturg.

Põllum. Kesküh. „Estonia“ teatel on 17.—22. sept. Eesti tapamajades tapetud ja tembeldatud:

	Kariloomi	Vasikaid	Sigu
Tallinnas . . .	691	161	584
Tartus . . .	167	54	270
Teistes linnades	248	68	188
Kokku. . . .	1076	283	1006
Eelmisel nädalal	1034 ¹ / ₂	272	743

Tallinnas olid hinnad läbistikku (markades puuda eest):

	Sel nädalal.	Eelmisel näd.
Nuumloomad	eluskaal	520- 550 550- 560
	tapetud	650- 800 650- 800
Nuumvasikad	eluskaal	1000- 1000-1120
	tapetud	1200-1280 1200-1400
Nuumsead	eluskaal	1200-1280 1120-
	tapetud	1560-1680 1640-1760

Võiturg.

17-22. septembrini 1923. a. on Eestist võid välja veetud:

Inglismaale	373 tünni
Rootsimaale	754 „
Daanimaaale	201 „
Väljaveoks kõlbm. tunnist.	84 „

Kokku . . . . . 1415 tünni.

17-22 septembrini s. a. oli Inglise turul kindel tendents. Nõudmine oli hea. Järgmise kahe kuu jooksul saab head võid märksa vähem sisse tulema, sest Austraalias on loota võid suuremal määral novembri lõpul ja Uue-Merimaaft mitte varem kui detsembri kuul:

Eesti või järele oli hea nõudmine ja makseti:

I. s. 186 s. - 188 s.

II. s. 182 s. - 184 s.

Rahaturg.

Tähtsamate arvete seis Eesti-Pangas-Tallinn.

(miljon markades)

	19.IX.	25.IX.	Muutus
Kassa	638,4	663,3	+ 24,9
Välisvaluuta kassas ja väljamaa pankades	537,8	556,4	+ 18,6
Diskont. vekslid	1.085,2	1.096,3	+ 11,1
Kontokorrent	2.216,7	2.233,4	+ 16,7
Pangatähed	2.350,0	2.350,0	muutusetu
Riigikassa	1.891,8	1.947,4	+ 55,6
Jooksv. arved	586,9	546,8	- 40,1
Väliskohustused	160,3	240,8	+ 80,5
Kassa osakondades	514,0	463,5	- 49,5

Arvete seisus suuremaid muutusi pole, kuna endine tendents väiksemal määral veel edasi kestab. Rahaturu seisukorra harutamiseks kokku tulnud pankadevahelise büroo koosolek konstateeris ühemeelselt, et raskused rahaturul on peaaegselt kaubanduse ilmas, kus halva sesooni ja turu mahutavuse ülekalkulatsiooni tõttu raske on kavatsatud määral kaupasad müüa ning oma kohustustele vastu tulla. Ühtlasi leiti et sügise lähenedes seisukord võrdlemisi kergemaks on läinud ja et loota on lähemal ajal olude lahendamaks minemist.

Marga väliskurs on endine, kusjuures börsel huvi välisvaluuta järele viimastel nädalatel õige nõrk on olnud.

Aktistataga kauplemine börsel on täiesti soikus.

Tallinna börs kursisedel

Kuupäev		1 dollar	1 naesterling	1 milj. Saksa marka	100 Soome marka	100 Rootsi krooni	100 Daani krooni	100 Pransuse frk.	100 Holl. guld.	100 Läti rubla	100 Tšehosl. kr.	1 kuld rubla	100 Itaalia liiri	100 Helveetsia fr.
22.IX	O.	346	1575	—	923	9210	6225	2070	13615	132,75	1045	170	1535	6175
	M.	347,5	1582	3,5	933	9260	6325	2100	13715	136,25	1075	—	1585	6225
	T.	—	—	—	—	—	—	—	—	136,25	—	—	—	—
24.IX	O.	346	1578	—	922	9210	6225	2095	13615	132,75	1045	170	1540	6200
	M.	347,5	1584	3	932	9260	6325	2125	13715	136,25	1075	—	1590	6250
	T.	347,5	1584	—	—	—	—	2125	—	136,25	—	—	—	—
25.IX	O.	346	1580	—	924	9215	6215	2185	13615	133	1045	170	1540	6225
	M.	347,5	1588	3,5	934	9265	6315	2225	13715	136,5	1075	—	1590	6275
	T.	347,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26.IX	O.	346	1581	—	922	9205	6225	2160	13610	133	1045	170	1595	6250
	M.	347,5	1588	4	932	9255	6325	2190	13710	136,5	1075	—	1625	6300
	T.	347,5	1588	—	—	—	—	—	—	136,5	—	—	—	—
27.IX	O.	346	1579,5	—	922	9205	6150	2145	13610	133,25	1045	170	1595	6225
	M.	347,5	1586,5	4	932	9255	6250	2175	13710	136,75	1075	—	1625	6275
	T.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28.IX	O.	346,5	1578	—	922,5	9200	6175	2145	13625	133,25	1045	170	1595	6225
	M.	347,5	1585	3,75	932,5	9250	6275	2175	13725	136,75	1075	—	1625	6275
	T.	—	1585	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Tähtsamate en gros kaupade hinnad, mis käesoleval nädalal kauba börsel koteerimise komisjoni poolt koteeriti.

Jahud: nisu, pehme, kõrgem								Kohvi, Kesk-Ameerika sordid	„	3600—4000
Ameerika sort.	pd.	570—610						Mexiko	„	
sõre Ameerika	„	610—640						Tee, lahtine Pekoe broken, Java	„	4000—4200
A/S. Rotermanni tehaste jahud:								Orange Pekoe, Java	„	5200—5400
nisu, pehme,	„	460—595						Tsellon	„	5700—6000
sõre	„	605—630						Hiina	„	4800—5800
pehme, teised sordid	„	—						Suhkur, peenike, valge, Dantsigi	„	—
Rukki jahud	„	240—250						Ameerika, Java	„	920—930
püül	„	420—450						Czechoslovaakia	„	—
Nisu, Eesti	„	330—350						Sürip, kartuli, B 42 ^o	„	725
Rukis	„	205—210						B 38 ^o	„	—
Vene,	„	220—225						Glucose	„	700
Kaerad, toidu Vene	„	250—260						Sool, lahtine	„	38
Odrad, õlle	„	—						Heeringad, Yarmouth, Mattie	tünn	—
Erned, rohelisted, Eesti	„	—						Shotti Mat Full	„	3200—3400
Hollandi	„	—						Mattie	„	3000—3100
Riis, Burma II.	„	540—560						Norra Full	„	—
Kartulid, eksport	„	75—80						Islandi	„	2200
piirituse	„	—						Slo Full	„	2100
Kartuli helbed	„	—						Liha, sea, I. sort	pd.	1520—1680
Kartuli tärkliis „Superieur“	„	550						looma, I. sort	„	500—800
Piim, pudelites	litr.	17						Liha, looma	„	—
Või, meierei, eksport	pd.	4320—4480						Pekk, eksport. I s.	„	—
Margariin, väljamaa	„	1600—1700						Heinad, aasa	„	—
Juust, kohalik, Schweitsi.	pd.	2400—2600						ristik	„	—
Backst.	„	—						Õlikoogid, linaseemne frko Tallinn	„	225
Kaseiin	„	1000—1300						puuvillaseemne	„	245
Munad, eksport I. s. (sinine tpl.)	„	16—18						Nisukliid	„	175—180
II. s.	„	14—15						Rukikliid	„	160
Kakao, Inglis	„	1200—1400						Puuvilla riie, Bjas, D. I.	ars.	37,5—41,75
Ameerika	„	1000—1200						Mitkal, ekstra	„	29—30,75
Hollandi	„	1450—1600						Lina, Liivi R.	10 pd.	—
Kohvi, Rio, Santos	„	2600—3000						Võru-Petseri	„	—
Guatemala	„	3100—3300						„	„	—

Lina seemned, õli 87 ¹ / ₂ % basis fr. Tall. „	—
küivi 98—99 „ . . . pd.	—
Takud, Cödilla I. . . . . „	—
II. . . . . „	—
Kivisüsi, auru, Yorkshire 2k. pest. „	54—56
Newcastle . . . . . „	52—53
sepa . . . . . „	60—61
Koks, valu . . . . . „	95—100
gaasi . . . . . „	85
Põlevkivi, I. sort . . . . . „	10
Põlevkivi, II. sort . . . . . „	7,5
III. „ . . . . . „	5
Raud, sordi . . . . . „	290—300
latt . . . . . „	—
vits . . . . . „	440—500
raud plekk . . . . . „	460—520
„ „ „ tsingitud . . . . . „	680—700
Teras Inglis . . . . . „	—
Saksa . . . . . „	—
nikkel . . . . . „	—
vedru . . . . . „	450—500
valu . . . . . „	—
tööriistade . . . . . „	1000—1100
talla . . . . . „	—
Malm . . . . . „	220—230
Inglistina . . . . . „	6000—6600
Seatina . . . . . „	850—875
Vask, plekk punane . . . . . „	4000—4080
„ valge . . . . . „	3600—4600
Tsink-plekk . . . . . „	1600
Masinaõli, Vene, Nobel No. 6. . . . . „	—
Ameerika . . . . . „	490—600
solaar . . . . . „	—
auto Vacuum Comp. . . . . „	1200—1400
auto . . . . . „	650—800
Tsilindriõli, Vene . . . . . „	—
Ameerika . . . . . „	520—625
Põlevkivi õli . . . . . „	200—240
pigi . . . . . „	300
Nafta, Vene . . . . . „	230—250
Ameerika . . . . . „	180—200
Petrooleum, Vene . . . . . „	220—240
Ameerika . . . . . „	220—230
Bensiin, Vene . . . . . „	700—730
Ameerika . . . . . „	690—730
Piiritus, eksport. (excl. vaat) fob ltr.	\$ 0,20
Pesuosoda . . . . . pd.	200—210
Seebikivi 72 ³ / ₀ , Inglis . . . . . „	540—570
Parafiin 102—110 ⁰ } . . . . . „	650—740
120 ⁰ —134 ⁰ } . . . . . „	650—740
Parkimise ekstrakt . . . . . „	850
Väävel, õie 98 ⁰ / ₀ . . . . . „	360
Värvid, nigrosin vees sulav, välj. kg.	525
tsinkvalge Prants. roh. PZ. pd.	1550
tinavalge Englise . . . . . „	1200—1360
ooker Prants. . . . . „	300—350
Väetisained Superfosf. „Silva“ (k. 6 pd.)	—
17-18 ³ / ₀ fr. Tallinn. . . . . „	605
Superfosf. E. T. K. must kukk (k. 6 pd.) 18—20 ³ / ₀ fr. Tallinn. . . . . „	615—625
Thomasjahu k.100kg. 15-17 ⁰ / ₀ . . . . . „	560—
Kaalisool, 30 ⁰ / ₀ , kott 6 pd. frkojaam . . . . . „	445
„ „ 40 ⁰ / ₀ . . . . . „	605
Kainiit 12 ⁰ / ₀ lahtine, ... pd.	—
Norra salpeeter, kott 6 pd. . . . . „	2100
Vosvoriit, Eesti. . . . . „	34 — 36

Paber, rotatsioonl . . . . . „	430
Tsement, Portland, Port-Kunda pütt 10 pd. 10 naela frko Tall. „	745
Tsement, Portland, Port-Kunda pütt 10 pd. 10 naela fr. Kunda. „	700
Tsement, Portland, Aseri „ Tallinn „	690
fr. Aseri . . . . . „	655
Kriit, toores . . . . . „	100
pestud . . . . . „	110—130
Asfalt . . . . . „	—
Tõrv, kivi . . . . . „	260—275
puu . . . . . „	300—350
Lubi . . . . . „	35—40
„ . . . . . „	—
Gips, tükkides frko Isborsk . . . . . „	—
„ jahvatatud „ „ . . . . . „	—
krohvimise, loko . . . . . „	70
Teliskivid, I. sort, tuhat, fr. Tall. „	6300
Puumaterjalid, saetud D/B/B/ „	—
Eesti Strd I, II ja III s. frko Tal. . . . . „	—
Puumaterjalid . . . . . „	—
„ . . . . . „	—
IV s. . . . . „	—
propsid; 7×7 . . . . . „	—
liiprid . . . . . „	—
Põletispuud, sega 20 ⁰ / ₀ okaski, k. sld. „	—
„ . . . . . „	—
Nahk, talla, Eesti kodumaa tooresnahast valmistud . pd. I s. „	4400—4600
Nahk, talla, Ameer. tooresn. valmist. I sort . . . . . „	5000—5200
Nahk, talla, Ameer. tooresn. valmist. II sort . . . . . „	4400—4600
Tuletikud, origin. kast (500 karpi) „	5850—5850
Toores nahk väiksed ja suured . . . . . „	—

Prahid :

Lina	
Tallinn — Stettin . . . . . tonn	1500
„ — Ghent . . . . . „	26 sh.
„ — Dundee . . . . . „	—
„ — Belfast . . . . . „	—
„ — . . . . . „	—
„ — . . . . . „	—
Takud + ... %	—
Puumaterjalid D/B/B/ standard	
Tallinn — London . . . . . „	—
„ — E. C. C. P. (Ingl. idarand) . . . . . „	£—44—52—
„ — Antwerpen . . . . . „	B. fr. 120
„ — Southampton . . . . . „	£—46/—
„ — Manchester . . . . . „	—
„ . . . . . „	—
„ . . . . . „	—
Segakaup . . . . . tonn	—
Tallinn — Stettin . . . . . „	Emk. 800-1900
„ — London . . . . . „	—
„ — Stockholm, või . . . . . „	Rkr. 12—25
„ . . . . . „	—
„ . . . . . „	—
Kartulid	—
Tallinn . . . . . „	—
„ . . . . . „	—
„ . . . . . „	—
„ . . . . . „	—
„ . . . . . „	—
„ . . . . . „	—
„ . . . . . „	—
„ . . . . . „	—
„ . . . . . „	—
„ . . . . . „	—